

YANGIN SÖNDÜRME CİHAZLARI, İŞ EKİPMANLARI VE İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARI

Mustafa YAZICI
Makine Mühendisi
A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanı

Konu başlığına bakıldığında bunların bir birleri ile ilintisini kurmak zor sanırım. Bu yazımızda temel olarak aşağıdaki mevzuat ele alınmış olup, yeri geldiğinde diğer mevzuatlara da değinilecektir.

- **Taşınabilir ve Tekerlekli Yangın Söndürücüler, TS ISO 11602-2, Şubat 2005**
- **İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği**
- **İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik**

Biz uzmanlar ile ilgili yönetmeliğin 9.maddesinde, iş güvenliği uzmanlarının görevleri yer almaktadır. Bunların başında da **rehberlik** gelmektedir. Yani, işyerinde yapılan çalışmaların iş sağlığı ve güvenliği mevzuatına ve genel iş güvenliği kurallarına uygun olarak sürdürülmesini sağlamak için iş güvenliği uzmanları işverene önerilerde bulunacaklardır. Daha sonra da **çalışma ortamı gözetimi** gelmektedir ki bunun da başında, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı gereği yapılması gereken periyodik bakım, kontrol ve ölçümleri planlamak ve uygulamalarını kontrol etmek gelmektedir. Örneğin, İş Ekipmanları Yönetmeliğinin EK-III Bakım, Onarım ve Periyodik Kontroller bölümünde iş ekipmanlarının periyodik kontrol kriterleri ve kontrol süreleri tablolar şeklinde verilmiştir. Tablo 1 de bazı basınçlı kapların periyodik kontrol kriterleri ve süreleri verilirken yine basınçlı bir kap olan yangın söndürme cihazlarını Tesisatlar başlığı altında Tablo 3 de görmekteyiz. Bu tabloya baktığımızda örneğin Havalandırma ve Klima Tesisatının azami kontrol periyodu 1 yıl verilirken, Yangın Söndürme Cihazı için ise " TS ISO 11602-2 standardında belirtilen sürelerde" denilmiş yani her hangi bir süre belirtilmemiştir. Bu durumu diğer tablolardaki bazı ekipmanlar için de (Taşınabilir asetilen tüpleri, Kriyojenik tanklar vb) görmekteyiz. Tabloların en sağında ise "Periyodik Kontrol Kriterleri" yer almış buraya konu ile ilgili standartlar yazılmıştır.

İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık ve Güvenlik Şartları Yönetmeliğinin 4.maddesinde Periyodik Kontrol ve bunları yapmaya yetkili kişiler tanımlanmış, 13.maddesinde bu kişiler için bildirim zorunluluğu (25.04.2014 den itibaren yürürlüğe girecektir) getirilmiştir.

Buraya kadar belirtilenlerden çıkaracağımız sonuç; iş güvenliği uzmanlarının görevi, periyodik kontrol yapmak değildir ve bu nedenle tablolarda yer alan bu standartları bilme gibi bir zorunlulukları da bulunmamaktadır. Tanımlarda da açıkça belirtildiği üzere " Periyodik kontrol: İş ekipmanlarının, bu Yönetmelikte öngörülen aralıklarda ve belirtilen yöntemlere uygun olarak, yetkili kişilerce yapılan muayene, deney ve test faaliyetlerini " ifade etmektedir.Yani bu standartlar periyodik kontrolü yapmaya yetkili kişiler tarafından bilinmesi gerekirken, İş Güvenliği Uzmanlarının sadece Kontrol Periyodunu (Azami Süreyi) bilmeleri yeterli olacaktır. Dolayısı ile buradaki tablolarda yer alan Kontrol Periyotları net bir şekilde verilmeli, her hangi bir kaynağa atıf yapılmamalıdır. Ayrıca, standartlar da değişmektedir ve bu durumda her standart değişikliğinde ÇSGB da bu yönetmeliği değiştirmek zorunda kalacaktır. Oysa Bakanlık, Kontrol Periyotlarını çıkaracağı bir Tebliğ ile yayımlar ise bunu çıkararak için de takip eden içinde daha kolay olacak ve tüm işyerlerinde standart bir uygulama yapılabilecektir. Önümüzdeki süreçte İş Güvenliği Uzmanlarının sayısı 100.000 (yüz bin) ler ile ifade edileceği göz önünde bulundurulduğunda her kafadan bir ses çıkması da önlenmiş olacaktır. Buradaki önemli hususlardan bir tanesi de çıkarılacak Tebliğin ilgili kurumlardan (TSE; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı; Üniversiteler; Meslek Odaları; Üretici Dernekleri vb) oluşan bir grup tarafından çıkarılmasıdır. Bu konuya yazımızın devamında örnekler verecek olsak da

şimdiden bir saptama yapmakta fayda görmekteyim. Örneğin, Yangın söndürücü, Yangın tüpü, Yangın söndürme cihazı dediğimiz zaman az çok her kes aynı şeyi düşünecektir. Ancak iş sağlığı ve güvenliğinde geçen terimlerin hepsi kolayca anlaşılabilir ve yüz bin kişi farklı yorumlar ise bir kavram kargaşalığı ortaya çıkar. Yönetmelikte Yangın Söndürme Cihazı olarak geçen tanım (Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelikte Taşınabilir Söndürme Cihazları olarak geçmektedir), standartta Yangın Söndürücü olarak geçmektedir.

Uzman görüşü olarak bu yazıyı takip edenlerin "iyi de konu başlığında yer alan yangın söndürme cihazlarının periyodik kontrolleri nedir?" diye sorduklarını duyar gibiyim. Şimdi de adı geçen standarttan bazı bölümlere bir göz atalım ve böylece konumuza devam edelim.

TS ISO 11602-2 Şubat 2005, YANGINDAN KORUNMA /TAŞINABİLİR VE TEKERLEKLİ YANGIN SÖNDÜRÜCÜLER/MUAYENE VE BAKIM

Muayene: Söndürücüler, kullanılmak üzere bulunacakları yere konuldukları zaman ve daha sonra yaklaşık 30 günlük aralarla kontrol edilmelidir. Söndürücüler gerekli hallerde daha sık aralıklarda kontrol edilmelidir. Söndürücüler;

- Söndürücünün işaretlerle gösterilen yerde bulunduğu,
- Söndürücünün engellenmemiş olduğu, görülebilecek şekilde yerleştirildiği ve dışa bakan yüzeyinde çalıştırma talimatlarının bulunduğu,
- Çalışma talimatlarının okunabilir durumda olduğu,
- Contalar ve mühür ile doluluk göstergelerinde bir kırılma veya kaybolma olup olmadığı,
- Söndürücünün tam dolu olduğu (tartarak veya kaldırarak)
- Söndürücünün belirgin bir biçimde hasar görmediği, korozyona uğramadığı, sızdırmadığı veya bir meme tıkanıklığı bulunup bulunmadığı,
- Varsa, basınç okuma düzeneğinin veya göstergenin kullanılan aralıkta veya konumda olup olmadığı,

konularında periyodik olarak kontrol edilmelidir.

Bakım:

- Yılda bir kezden daha fazla olmayan, ancak 6 aydan da daha az olmayan aralıklarla,
- Hidrostatik deney uygulandığında,
- Bir muayane sonucunda özellikle belirtildiğinde,

bakım işlemlerinin uygulanması istenmektedir.

Her bir bakım esnasında bütün söndürücülere aşağıdaki işlemlerin uygulanması istenmektedir:

- Söndürücünün kullanılmış olup olmadığını tayin etmek için mühür ve güvenlik cihazlarının kontrolü.
- Bakımı müteakip, güvenlik cihazının yenilenmesi ve yeni bir mührün takılması.
- Söndürücüye bir etiket takılması veya gerekli bakımın yapıldığını gösteren söndürücüye takılmış bir etiketin işaretlenmesi.

Kayıtlar açısından ise; Bakım şirketine, yapılan servis tipi dahil olmak üzere kendi personeli tarafından bütün yangın söndürücülere yapılan bakımların kayıtlarını tutmak zorunluluğu getirilmiş olup, servisin yapıldığı tarih ve bakımı yapan kişinin kaydedilmesi de istenmektedir.

Her bir yangın söndürücü bakımın yapıldığı (bakımın türü, tekrar dolun ve hidrostatik deneyler) ay ve yılı gösteren emniyetli bir şekilde tutturulmuş bir levha veya etiket bulunmalı ve bu etiket servisi yapan kişiyi tanıtmalıdır. Servisin kaydedildiği etiketler, söndürücünün ön cephesinde yer almamalıdır, denilmektedir.

Hidrostatik deneme basıncı deneyleri; Hidrostatik deneylerin, basınç deney işlemleri ve emniyet konularında eğitimli ve mevcut uygun deney teçhizatına, tesislerine ve uygun servis el kitapçığına (kitapçıklarına) sahip kişilerce yapılması istenmektedir.

Bir yangın söndürücünün silindirik gövdesi veya dış kısmı aşağıda verilen şartlardan birini veya daha fazlasına sahipse, söndürücünün hidrostatik olarak deneye tâbi tutulmasına gerek yoktur, ancak söndürücü kullanıcısı denetiminde imha edilmelidir.

- a) Lehimle, kaynakla, piriçle onarım veya yama yapılmışsa,
- b) Silindir gövdesi ve dış kısmın kaynak yerleri hasar görmüşse,
- c) Çukurlaşmaya neden olan korozyon mevcutsa,
- d) Yangın söndürücü bir yangına maruz kalmışsa,
- e) Paslanmaz çelikten bir yangın söndürücüde, kalsiyum klorür tipli söndürücü madde kullanılmışsa,
- f) Yangın söndürücü uzun süre kullanılmamışsa

Sıklık/Periyot; Yangın söndürücüler, 10 yılı aşmayan aralıklarda hidrostatik deneye tâbi tutulmalıdır. Yüksek basınçlı kartuşlar ve tekerlekli yangın söndürücüler için yüksek basınçlı inert itici gazın depolanmasında kullanılan azot tüpleri de, 10 yılı geçmeyen aralıklarda hidrostatik deneye tâbi tutulmalıdır.

Deneme basıncı deneyi hidrostatik yolla yapılmalıdır.

Deney basıncının % 150'sinden daha az olmayan bir basınç üretebilen, elle veya güç uygulayarak çalıştırılan bir hidrostatik deney pompası; bu pompa uygun emniyet vanaları ve ekleme parçaları ihtiva etmelidir.

Deney basınçları; Tekerlekli yangın söndürücülerde kullanılan bütün söndürücü maddeler, kartuşlar ve azot tüpleri üretim esnasında deney basıncında deneye tâbi tutulmalıdır.

Karbon dioksit için kullanılan hortum takımları 10 MPa'da deneye tâbi tutulmalıdır.

Karbon dioksit için olanın dışındaki hortum takımları 2 MPa'da veya çalışma basınçlarında, hangisi daha büyükse, o basınçta deneye tâbi tutulmalıdır, denilmektedir.

Kısaca bahsedilen bu standarttan da görüldüğü gibi, bırakın periyodik testleri bakım işlemlerinin dahi konusunda ehil kişiler tarafından yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Aramızdan bazı uzmanların bu konularda görev yapması da doğaldır ancak, çalışma ortamı gözetimini yapacak büyük çoğunluğun deney/test işlemlerini ve detaylarını bilmesine gerek yoktur.

Konumuzun başında bahsedildiği gibi, sorunlardan birisi de mevzuatlardaki karışıklıktır ve kurumlar arası koordinasyon eksikliğidir. Örneğin, şimdiki adı ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan BASINÇLI EKİPMANLAR YÖNETMELİĞİ (97/23/AT) (R.G : 22.01.2007 / 26411) nde; "7.4 Hidrostatik test basıncı; Basınçlı kaplar için, aşağıdakilerden daha az olmamalıdır.

- *Azami izin verilebilen basınç ve azami izin verilebilen sıcaklığı dikkate alınarak hizmetteki basınçlı ekipmanın maruz kaldığı azami basıncın 1,25 katsayısı ile çarpılmasına denk gelen değer,* " olarak ifade edilmektedir. Bildiğiniz gibi, gerek 1974 yayımlanan Tüzükte, gerekse son yayımlanan İş Ekipmanları Yönetmeliğinde bu değer 1.5 katı olarak geçmektedir.

Bir de yayımlanmış ancak zorunlu olmayan standartlar vardır. Bunlara baktığımızda kafamız iyice karışacaktır. Örneğin; Taşınabilir gaz tüpleri renk kodlaması TS EN 1089-3, 31.01.2012 de kabul edilmiş bir standart olup buna göre gaz tüplerinin renkleri;

Asetilen-KESTANE, Oksijen-BEYAZ, Argon- KOYU YEŞİL, Azot-SİYAH, Karbon dioksit-GRİ, Helyum-KAHVERENGİ, Nitro oksit- MAVİ olarak belirtilmiştir.

Kafanızı karıştırmayalım, bu standart Resmi Gazetede yayımlanmadığından mecburi uygulamaya konulmuş bir standart değildir.

Yine yazımızın başında, yeri geldiğinde diğer mevzuatlara da değineceğimizi söylemiştik. Örneğin; 18.06.2013 de yayımlanan İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelikte "İşveren, ilkyardım konusunda 22.05.2002 tarihli ve 24762 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan İlkyardım Yönetmeliği esaslarına göre destek elemanı görevlendirir." denilmektedir. Sağlık Bakanlığı tarafından çıkarılan ilgili yönetmeliğe baktığımızda ise; "Madde 16 - (Değ: 18.03.2004 -25406 R G) *Tüm kurum ve kuruluşlarda istihdam edilen her yirmi personel için bir, ilgili mevzuata göre ağır ve tehlikeli işler kapsamında bulunan işyerlerinde, her on personel için bir olmak üzere, bu yönetmeliğe göre yetkilendirilmiş merkezden en az "Temel İlkyardım Eğitimi" sertifikası almış İlkyardımcının bulundurulması zorunludur.*" denilmektedir. Ancak, artık "ağır ve tehlikeli işler" kavramı diye bir şey kalmamış (Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği 08.02.2013 de yürürlükten kaldırılmıştır), işyerleri az tehlikeli, tehlikeli, çok tehlikeli olarak sınıflandırılmıştır. Bu durumda az tehlikeli işlerde her 20 personel, tehlikeli ve çok tehlikeli işlerde her 10 personel için 1 İlkyardımcının bulundurulması mı gerekir, yoksa farklı bir yorum yapmak gerekir? Görüldüğü gibi kurumlar arası koordinasyon eksikliği, bizleri yorum yapmaya zorlamaktadır.

Sonuç olarak; Sorularımızı ve sorunlarımızı sadece kendimize karşılıklı anlatarak bir yere ulaşamayacağımızı görmemiz gerekir. Sorunları, çözüm önerileri ile birlikte ve hep birlikte ilgili yerlere iletip çözmeye çalışmalıyız.

